

Željko Karaula

UDK 94(497.5-35Bjelovar)“1991/1992”
Izvorni znanstveni članak
Rukopis prihvaćen za tisak: 9. 10. 2014.

KRIZNI ŠTAB BJELOVAR U DOMOVINSKOM RATU (1991. – 1992.)

Sažetak

Autor je na temelju oskudnih arhivskih izvora, tiska i literature pokušao prikazati organizaciju i djelovanje Kriznog štaba Bjelovar tijekom 1991. i početkom 1992. godine u uvjetima rata i sukoba između snaga Republike Hrvatske protiv jedinica Jugoslavenske narodne armije i pobunjenih Srba. Odlukom Kriznog štaba Republike Hrvatske, na svim područjima Hrvatske osnivani su krizni štabovi kao svojevrсни hibridni organi koji su trebali uskladiti vojne i civilne napore te logističku podršku obrambenim naporima hrvatskog naroda protiv velikorpske agresije.

Ključne riječi: Krizni štab Bjelovar; Bjelovar; Bilogorsko-podravska regija; Jugoslavenska narodna armija (JNA); Zbor narodne garde (ZNG); pobunjeni Srbi.

1. Uvod

U ljeto 1991. područje u blizini Općine Bjelovar i bjelovarske regije, u zapadnoj Slavoniji, postalo je poprište ratnog sukoba oružanih formacija Republike Hrvatske, s jedne, i snaga pobunjenih Srba i jedinica Jugoslavenske narodne armije (JNA), s druge strane. Iako Općina Bjelovar nije bila u žarištu ratnih djelovanja, u gradu Bjelovaru bio je smješten snažni garnizon Jugoslavenske narodne armije. U gradu je bila stacionirana 265. mehanizirana brigada Jugoslavenske narodne armije „A“ klasifikacije, iz sastava Varaždinskoga 32. korpusa (u sastavu 5. vojne oblasti sa sjedištem u Zagrebu) s velikom količinom oklopne, topničke, transportne i druge borbeno i neborbene opreme. U Bjelovaru je bilo i zapovjedništvo 28. partizanske divizije i jedne partizanske brigade. Borbena moć brigade bila je velika. Prilikom nadzora 265. mehanizirane brigade u Bjelovaru inspekcija Oružanih snaga Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u ožujku 1991. provela je pokusnu borbeno uzbunu, pri čemu je pokrenuto 151 borbeno i 92 neborbena vozila. U gradu je bilo ukupno 450 vojnika i časnika Jugoslavenske narodne armije stacioniranih u pet različitih objekata, pri čemu je najvažniji vojni objekt bila vojarna Jugoslavenske narodne armije *Božidar Adžija*.¹

Pobuna Srba u Hrvatskoj u kolovozu 1990. godine dovela je do osnivanja Srpske Autonomne Oblasti Krajine u prosincu iste godine. Pobunu je potpirivao i potpomogao službeni Beograd, koji je želio oteti hrvatski teritorij uglavnom nastanjen većinskim ili relativno većinskim srpskim stanovništvom. Početkom 1991. nastavljeno je teritorijalno širenje Srpske Autonomne Oblasti Krajine koje je na području zapadne Slavonije započelo u Pakracu, gradiću s većinskim srpskim stanovništvom. Skupština Općine Pakrac na sjednici 22. veljače 1991. donijela je odluku o pristupanju Općine Pakrac Srpskoj Autonomnoj Oblasti Krajini. Dana 1. ožujka 1991. policajci Srbi, koji su činili većinu u Policijskoj upravi Pakrac, razoružali su svoje kolege hrvatske nacionalnosti (16 policajaca), a Policijska postaja Pakrac preimenovana je u Općinski sekretarijat unutarnjih poslova koji se podređuje Sekretarijatu unutrašnjih poslova Srpske Autonomne Oblasti Krajine. Sljedeći dan uslijedila je hrvatska intervencija (postrojbe Specijalne policije) u Pakracu, pri čemu su se srpski pobunjenici povukli na brda oko grada. Na prijedlog Saveznog sekretarijata za narodnu obranu (SSNO), tadašnji predsjednik Predsjedništva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije Borisav Jović odobrio je intervenciju jedinica Jugoslavenske narodne armije na pakračkome području. Iz Bjelovara je tada upućen bataljun iz sastava 265. mehanizirane brigade na čelu s kapetanom Ramizom Drekovićem.² Prema Drekovićevim memoarima iz 2004. godine, „U obruču“ bilo je tada vidljivo kako se „crvena petokraka vojske JNA i kokarda međusobno približuju u borbi protiv šahovnice“.³ Tada je na području zapadne Slavonije nastupilo određeno primirje jer nije bio pokreta Jugoslavenske narodne armije.⁴

Proglašenje Srpske Autonomne Oblasti Zapadna Slavonija 12. kolovoza 1991. bilo je znak za početak napada pobunjenih Srba na hrvatska naselja, prometnice i posvemašnju pljačku. Dana 16. kolovoza 1991. pobunjeni Srbi napali su postrojbe hrvatske policije i Zbora narodne garde u Okučanima i nekim novogradiškim selima. Gušenje pobune onemogućila je intervencija Jugoslavenske narodne armije

¹ Detaljnije u: Željko, KARAULA, *Moderna povijest Bjelovara 1871. – 2010.*, Tiskara Horvat – Naklada Breza: Bjelovar – Zagreb, 2012., 660-661.

² Ramiz Dreković kasnije je tijekom rata u Bosni i Hercegovini 1992. – 1995. godine postao general Armije Bosne i Hercegovine.

³ Davor MARIJAN, Organizacija i djelovanje Jugoslavenske narodne armije i pobunjenih Srba u zapadnoj Slavoniji tijekom 1991. godine, *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990. – 1995. Nositelji, institucije, posljedice* (ur. Ivica Miškulin i Mladen Barać), HMDCDR: Slavonski Brod – Zagreb, 2012., 99. Prema Marijanu, već je tada postojao plan napada snaga JNA na snage MUP-a, ali silom prilika nije realiziran. Detaljnije vidjeti u: Antun, ERJAVEC, *Pakrac i Lipik uoči rata 1991. godine*, Poglavarstvo grada Pakraca: Pakrac, 2001., 21-34.

⁴ Nikica, BARIĆ, *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990. – 1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga: Zagreb, 2005., 114-115.

jer je dan kasnije, 17. kolovoza 1991., u Okučane stigla bojna skupina bjelovarske 265. mehanizirane brigade s 350 vojnika i 25 bojnih vozila pod zapovjedništvom načelnika štaba brigade potpukovnika Milana Čeleketića.⁵ Zbog toga je Policijska uprava Bjelovarsko-bilogorske županije uputila prosvjed garnizonu Jugoslavenske narodne armije. Iako je prethodno dao obećanje bjelovarskom političkom vodstvu da oklopna vozila Jugoslavenske narodne armije neće izaći iz Bjelovara, komandant garnizona Rajko Kovačević obećanje je prekršio. Naknadno je rekao da je „zaboravio obavijestiti MUP“.⁶ Zbog toga su Općinski Krizni štab Bjelovar i Policijska uprava Bjelovarsko-bilogorske županije postavili na prilazima gradu barikade koje su čuvali pripadnici Zbora narodne garde i Ministarstva unutarnjih poslova.⁷ Jedan od razloga postavljanja barikada bilo je i tajno odvoženje naoružanja iz skladišta Jugoslavenske narodne armije na *Barutani* za pobunjene Srbe na području zapadne Slavonije. Tu akciju provodio je kapetan I. klase Dragiša Jovanović i drugi časnici Jugoslavenske narodne armije u Bjelovaru.⁸ Krajem kolovoza 1991. godine pobuna Srba i borbe proširile su se na područje Daruvara i Grubišnog Polja. Hrvatski je položaj postajao sve teži. Hrvatske malobrojne snage trpjele su udarce koalicije krajinskih Srba, Jugoslavenske narodne armije i srbijanskih dobrovoljaca. U zapadnoj Slavoniji počeo je rat koji je već trajao u ostatku države. Gradovi i sela diljem Hrvatske, od granice sa Srbijom na Dunavu preko ravnica istočne i zapadne Slavonije do kršnih brda Like, izloženi su napadima koje su lokalne hrvatske snage s mukom odbijale. Usprkos sve težim sukobima rukovodstvo Hrvatske, na čelu s predsjednikom Tuđmanom, svjesno nesrazmjera snaga, i dalje se držalo strategije izbjegavanja otvorenog sukoba s Jugoslavenskom narodnom armijom u nadi da će se tako dobiti podrška Zapada.

⁵ Bjelovarski tenkovi puni rezervista i vojske odjurili prema Okučanima, *Bjelovarski list*, br. 34, 22. VIII. 1991., 1, Davor MARIJAN, *Smrt oklopne brigade*, Naklada Zoro: Zagreb – Sarajevo, 2002., 15.

⁶ U razgovoru s članovima Kriznog štaba 23. rujna 1991. Kovačević je izvijestio: „Dana 17. 8. 1991. godine od pretpostavljene komande dobili smo naređenje da deo jedinica Garnizona Bjelovar uputimo u rajon Okučani gde će dobiti zadatke od pretpostavljene komande za dalje djelovanje čime je izašla iz mog sastava i nadležnosti.“

⁷ Zapisnik konferencije za tisak Općinskog Kriznog štaba Bjelovar, 27. VIII. 1991. – Kopija dokumenta u posjedu autora.

⁸ Mato ĆURAK, *Mi smo htjeli. Domovinski rat 1990. – 1995.*, Poglavarstvo grada Bjelovara: Bjelovar, 2007., 321. Radi se o izvaji zamjenika zapovjednika Jedinice za specijalne namjene Policijske uprave bjelovarsko-bilogorske *Omega* Josipa Trogrlića. Naoružavanje članova bjelovarskog garnizona JNA tražio je regionalni odbor Saveza komunista – Pokreta za Jugoslaviju pod vodstvom Ljube Bosanca kao „jugoslavenska opcija“ koju su vodili umirovljeni generali. Radilo se zapravo o kvislinskoj strani JNA koja je uspostavljena radi lakšeg preuzimanja vlasti u slučaju vojnog udara. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995.*, knjiga 1, HMDCDR: Zagreb, 2007., 143, 166 (dok. 57 i 68). Vidi i: Davor MARIJAN, *Slom Titove armije. JNA i raspad Jugoslavije 1987. – 1992.*, Golden marketing – Tehnička knjiga – Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008., 285.

2. Osnivanje Kriznog štaba Bjelovar 1991. godine

U situaciji sve veće prijetnje širenja pobune hrvatskih Srba i planirane agresije Jugoslavenske narodne armije na Hrvatsku radi zauzimanja njezina teritorija, predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman donio je 17. srpnja 1991., na temelju članka 106. Ustava Republike Hrvatske, Odluku o osnivanju i imenovanju članova Kriznog štaba Republike Hrvatske. Krizni štab Republike Hrvatske osnovan je kao savjetodavno tijelo predsjednika Republike sa zadaćom da sustavno prati i procjenjuje političko-sigurnosne prilike u Republici Hrvatskoj te predlaže i poduzima s tim u svezi potrebne mjere preko republičkih i drugih državnih (općinskih) tijela.⁹

Sve veće zaoštavanje jugoslavenske krize i otvoreni početak ratnih djelovanja u Hrvatskoj prisililo je politički vrh Republike Hrvatske, radi stvaranja jedinstvenog sustava obrane, na osnivanje kriznih štabova, od razine regija preko općina do mjesnih zajednica, a početkom kolovoza donesena je odluka o osnivanju štabova i odreda Narodne zaštite. Osim Kriznog štaba Republike Hrvatske, osnivali su se krizni štabovi regija, općina te krizni štabovi mjesnih zajednica, pri čemu su određene njihove zadaće u obrani zemlje. Jedan od 13 regionalnih kriznih štabova bio je i Krizni štab za Bilogorsko-podravsku regiju, koji je pokrивao općine Bjelovar, Čazma, Križevci, Sv. Ivan Zelina, Vrbovec, Đurđevac i Koprivnicu sa sjedištem u Bjelovaru. Odlukom predsjednika RH Franje Tuđmana 29. srpnja 1991. o imenovanju članova regionalnog kriznog štaba za Bilogorsko-podravsku regiju, predsjednikom Regionalnoga kriznog štaba imenovan je Jure Šimić, zapovjednikom Stjepan Budinski, a članovima Ivan Srnec, Miralem Alečković i Stjepan Ivanić.¹⁰ Prema Odluci o osnivanju i djelatnosti kriznih štabova u Republici Hrvatskoj, predsjednik Republike Hrvatske Franjo Tuđman odredio je njihove ovlasti. Predsjednik regionalnog ili općinskog kriznog štaba odgovara za opće državno i političko usmjerenje djelatnosti štaba i rukovodi štabom u cjelini. Zapovjednik štaba odgovara za zapovijedanje nad

⁹ *Narodne novine*, br. 37, 30. VII. 1991., Odluka o osnivanju i imenovanju članova Kriznog štaba RH. U Krizni štab imenovani su: za predsjednika Josip Manolić, predstojnik Ureda za zaštitu ustavnog poretka Republike Hrvatske; za tajnika Zdravko Mustač, zamjenik predstojnika Ureda za zaštitu ustavnog poretka Republike Hrvatske; za članove Slavko Degoricija, ministar u Vladi Republike Hrvatske, dr. Šime Đodan, ministar obrane, Martin Špegelj, general-pukovnik, zapovjednik Zbora narodne garde, dr. Onesin Cvitan, ministar unutarnjih poslova, Gojko Šušak, ministar iseljeništvu i zamjenik ministra obrane, Brano Salaj, savjetnik u Uredu predsjednika Republike, Josip Slunjski, zapovjednik štaba civilne zaštite Republike Hrvatske.

¹⁰ Hrvatski državni arhiv Bjelovar (HR-DABJ), Krizni štab Općine Bjelovar (1991. – 1992.) (KŠOB), fond 403, br.: 820/3-91., Predsjednik RH – Odluka o imenovanju članova Regionalnog štaba Bilogorsko-podravске regije, 29. VII. 1991. Sačuvana građa u tom fondu nije arhivistički sređena, te je očito dosta selektivna. Osobito nedostaju zapisnici sa sjednica Kriznog štaba Bjelovar, ako su se uopće vodili. Prema dostupnim podacima u fondu, očito se dobar dio materijala, koji bi bitno pomogao rasvjetljavanju rada Kriznog štaba Bjelovar, danas nalazi u Središnjem vojnom arhivu Republike Hrvatske.

naoružanim jedinicama na području štaba i zajedno s članovima štaba zaduženima za oružane jedinice na svom području čini zapovjedništvo oružanih snaga područja. Djelatnici koji rukovode određenim civilnim strukturama kao članovi štaba čine grupu za civilne funkcije. Predsjednika, zapovjednika i članove kriznog štaba imenuje predsjednik RH, s tim da pojedine članove kriznog štaba može imenovati i predsjednik kriznog štaba ako dobije ovlaštenja za to od predsjednika RH. Glavni zadatak regionalnoga kriznog štaba bio je „koordiniranje što kvalitetnijih obrambenih priprema kako u regiji tako i u općinama“.¹¹

Prema članku 9. spomenute odluke, zapovjednik štaba bio je na čelu zapovjedništva u koje su ulazili zapovjednik Zbora narodne garde, zapovjednik štaba Teritorijalne obrane i zapovjednik za policijske jedinice, Grupa za civilne funkcije sa zapovjednikom Civilne zaštite (CZ), povjerenikom za sanitetsku službu, povjerenikom za gospodarstvo i opskrbu i dr. Po potrebi zapovjednik štaba mogao je u sastav štaba imenovati, ili na sjednice pozivati, i djelatnike iz drugih područja važnih za obranu i zaštitu regije. Glavna funkcija kriznog štaba jest „ostvarenje funkcionalnog jedinstva u obrani na cijelom području Kriznog štaba“.¹² Da je stvar bila hitna, govori i depeša predsjednika Kriznog štaba RH Josipa Manolića od 2. kolovoza 1991. da se što prije konstituira krizni štab regije i da se započne s organizacijom općinskih kriznih štabova, odnosno da se što prije uspostavi njihova djelatnost.¹³

Nekoliko dana kasnije, 5. kolovoza 1991., Regionalni štab za Bilogorsko-podravsku regiju donio je odluku o imenovanju članova Kriznog štaba Općine Bjelovar s predsjednikom Stanislavom Pavličem, zapovjednikom Mirkom Kirinom i članovima Ivom Ljubanovićem, Stipanom Gojevićem i Antunom Perčulijom.¹⁴ Taj sastav Kriznog štaba Bjelovar bio je privremen. Istog dana regionalni krizni štab donio je odluke o imenovanju predsjednika i članova općinskih kriznih štabova za cijelu svoju regiju.¹⁵

Obrambeni naponi čelništva Općine Bjelovar počeli su nešto ranije.¹⁶ Krajem srpnja 1991. godine predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine Općine Bjelovar Jure Šimić i

¹¹ Imenovani krizni štabovi, *Bjelovarski list*, br. 33, 15. VIII. 1991., 2.

¹² HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, br.: 822/91., Predsjednik RH – Odluka o osnivanju i djelatnosti Kriznih štabova u Republici Hrvatskoj, 29. VII. 1991. U članku VII. naglašava se da nadležnosti i odgovornosti tijela republičke uprave, posebno MUP i Ministarstvo obrane, ostaju nepromijenjene i ne prenose se na krizne štabove.

¹³ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Krizni štab RH Predsjedniku regionalnog Kriznog štaba – svima, 2. VIII. 1991.

¹⁴ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, br.: 1-2/91., Regionalni Krizni štab za Bilogorsko-podravsku regiju, 5. VIII. 1991.

¹⁵ U Križevcima je za predsjednika Kriznog štaba izabran Stjepan Palijan, u Koprivnici Nikola Gregur, u Čazmi Dubravko Novak, u Đurđevcu Ivan Čunić, u Vrbovcu Slavko Muklin, u Sv. Ivanu Zelini Božidar Pecak itd.

¹⁶ Prva veća količina naoružanja (350 kalašnjikova) stigla je na područje Bjelovara tijekom listopada 1990. godine.

zapovjednik Teritorijalne obrane Stjepan Budinski razgovarali su s ministrom obrane RH Šimom Đodanom, pri čemu su ga izvijestili o osnivanju aktivnog sastava Zbora narodne garde u Općini Bjelovar. U razgovoru je naglašeno da na prostoru Općine „postoje ljudi, adekvatan smještaj i materijalna sredstva“.¹⁷ Poslije toga sastanka Sekretarijat za narodnu obranu Bjelovar upućuje 1. kolovoza 1991. svim kriznim štabovima mjesnih zajednica na području Općine Bjelovar odluku o osnivanju štabova i odreda Narodne zaštite, čime se ona odvaja od Civilne zaštite i postaje „organizacija s vojnim ustrojem i posebnim zadacima“. Prema istoj odluci, zapovjednik štaba Narodne zaštite član je kriznog štaba u štabu mjesne zajednice.¹⁸ U tom razdoblju bili su ustrojeni Zapovjedništvo Zagrebačkoga korpusa, Zapovjedništvo Zbora narodne garde za Slavoniju i Baranju, Zapovjedništvo obrane za sjevernu i srednju Dalmaciju i druga zapovjedništva koja su preuzela zapovijedanje nad postrojbama u svojem području odgovornosti i počela voditi borbena djelovanja u suradnji s republičkim kriznim stožerom te s regionalnim i općinskim kriznim stožerima organiziranim u mjesecu srpnju.

Događaji koji su prethodili osvajanju vojnih objekata Jugoslavenske narodne armije u Bjelovaru, stvaranje Kriznog štaba Skupštine Općine Bjelovar, ustrojavanje odreda Narodne zaštite i stvaranje specijalnih snaga Ministarstva unutarnjih poslova grubo su govorili o ratnoj realnosti koja je pogodila bjelovarski kraj. Tijela lokalne vlasti djelovalo su preventivno i pooštrila su mjere sigurnosti. Još početkom kolovoza Sekretarijat za narodnu obranu Općine Bjelovar donio je odluku o „zaštiti ljudi, spašavanju materijalnih sredstava i uključivanju građana u sustav obrane RH“ i o „izradi i postavljanju zapreka za vojna borbena sredstva“ (u suradnji sa sindikatima i poduzećima).¹⁹

Ubrzo su formirani i krizni štabovi u 60 mjesnih zajednica Općine Bjelovar po istom principu. Članovi općinskog Kriznog štaba Bjelovar pojedinačno su obilazili krizne štabove mjesnih zajednica. Posjetom Kriznom štabu Mjesne zajednice Rovišće utvrđeno je da je ustrojeno odjeljenje za prvu medicinsku pomoć, odjeljenje za spašavanje iz ruševina i plan za evakuaciju te da su osigurane glavne prometne točke, a sustav veza je poboljšán. Naglašeno je da u slučaju rata Krizni štab preuzima svu civilnu i vojnu vlast te organizaciju obrane.²⁰ S obzirom na velik odaziv

¹⁷ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, b.b., Skupština Općine Bjelovar Ministarstvu obrane, 19. VII. 1991.

¹⁸ Jure ŠIMIĆ, Antun PERČULIJA, Stanko ŠTIMAC, Stjepan BUDINSKI, Stjepan IVANIĆ, Josip TOMŠIĆ, *Bjelovar u Domovinskom ratu. Sojedoci vremena*, Bjelovarsko-bilogorska županija – Grad Bjelovar: Bjelovar, 1997., 83.

¹⁹ HR-DABJ, Krizni štab općine Bjelovar (1991. – 1992.), fond 403, Sekretarijat za narodnu obranu općine Bjelovar, kl. 8/91-02/03, ur. br. 2103-10-01-91-2, 1. VIII. 1991.

²⁰ Zadovoljstvo napravljenim, *Bjelovarski list*, br. 33, 15. VIII. 1991., 2.

dragovoljaca u redove Narodne zaštite, postavilo se pitanje nabave oružja. Zapovjednik štaba Teritorijalne obrane (TO) Bjelovar Stjepan Budinski pokušavao je nekoliko puta doći do oduzetog oružja Teritorijalne obrane koje se nalazilo u skladištima Jugoslavenske narodne armije, a usprkos, kako stoji u izjavi, „propusnica, koje posjedujemo kao radnici TO to nam je stalno onemogućavano“. U svojoj izjavi Budinski je istaknuo da je „mobiliziran širi dio stanovništva, u svim vidovima, kroz civilnu zaštitu, policijske snage, snage Teritorijalne obrane i Zbora narodne garde, a postoje i nenaoružani odredi“.²¹ Uskoro je u Bjelovaru organizirana vlastita proizvodnja oružja. Proizvodnja pušaka počinje se izvoditi u Drvnoj industriji Česma, minobacači u Tvornici traktora Tomo Vinković i Zanatskoj radnji Vidak. Poduzeće Tehnika počinje graditi improvizirana oklopna vozila, dok se Ljevaonica orijentirala na proizvodnju pušaka.²²

Krizni štabovi ponekad su zlorabili svoje kompetencije i ovlasti, posebno nad vojnim strukturama. Naime, prve odluke Kriznog štaba Republike Hrvatske nisu bile dovoljno precizne, te su ostavljale kriznim štabovima određene šire vojne kompetencije, što je u konačnici izazvalo pometnju u odnosu kriznih štabova i vojnih struktura. Osim toga u pojedinim regionalnim kriznim štabovima koncentrirala se prevelika vlast koja je ignorirala izabrane legalne organe vlasti u općinama te je nastojala kontrolirati sve vidove života u pojedinoj regiji ili gradskom naselju. Slično je ponekad bilo i u nekim općinskim kriznim štabovima.²³ Zbog toga je Vlada RH 11. rujna 1991. prethodne odluke o osnivanju kriznih štabova stavila izvan snage, te su regionalni i krizni štabovi mjesnih zajednica prestali s radom. Povjerenici Vlade RH tamo gdje su imenovani trebali su najkasnije do 14. rujna predložiti osobu koja će biti imenovana „za obnašanje zadaća općinskog Kriznog štaba“. Vlada je izričito naglasila svojom odlukom od 11. rujna 1991. da „vođenje i zapovijedanje oružanih snaga, ne predstavlja djelokrug ovlasti novoosnovanih kriznih štabova“.²⁴ Međutim,

²¹ Značajan oslonac obrane, *Bjelovarski list*, br. 33, 15. VIII. 1991., 3. U vremenu od 16. do 18. svibnja 1990. JNA je oduzela naoružanje Teritorijalnoj obrani Zajednice općina Bjelovar. Zanimljivo je da, prema izvješću 32. korpusa Komandi 5. vojne oblasti, stoji da je oduzimanje oružja provedeno bez nesuglasica u svim štabovima Teritorijalne obrane, pri čemu su „ekipe korpusa bile primljene srdačno i poslužene sa bezalkoholnim pićima i sendvičima“. No, tada je pozicija JNA bila ipak drugačija. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990 – 1995.*, knjiga 1., HMDCDR: Zagreb, 2007., 24 (dok. 6).

²² ŠIMIĆ, PERČULIJA, ŠTIMAC, BUDINSKI, IVANIĆ, TOMŠIĆ, n. dj., 85.

²³ Zadovoljstvo napravljenim, *Bjelovarski list*, br. 33, 15. VIII. 1991., 2. U članku stoji da je „Krizni štab tijelo koje vrši sve pripreme vezane uz eventualni ratni sukob. U slučaju da do rata dođe, Krizni štab na svom području preuzima sveukupnu civilnu i vojnu vlast, kao i organizaciju življenja.“

²⁴ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Vlada RH Kriznim štabovima regije, Izvršnim vijećima SO, povjerenicima Vlade u općinama – svima, 11. IX. 1991. Problematika djelovanja kriznih štabova u RH 1991. godine, posebno na područjima ratnog djelovanja, nije još dovoljno

da se ta odredba kršila, govore opetovane naredbe Vlade Republike Hrvatske tijekom listopada 1991. godine da krizni štabovi ne smiju zlorabiti svoju vlast, posebno u „samostalnom izvođenju oružanih akcija“, naglašavajući da je njihov cilj koordinacija i suradnja sa zapovjedništvima oružanih snaga, a ne samostalno djelovanje.²⁵ Na području Bjelovara bilo je i početnog nesnalaženja po tom pitanju, ali kasnije su se stvari stabilizirale. Među građanima su kolale razne priče da pojedini hrvatski zapovjednici predvode „privatne vojske“, pri čemu je reagirao Mato Šiprak, zapovjednik 55. samostalnog bataljuna, da se i za njega govori da ima neku svoju privatnu vojsku, „što je čista izmišljotina“, jer sve zapovijedi dolaze od Operativne zone Bjelovar, a ne „prema mom vlastitom nahodaženju“.²⁶ Predsjednik Kriznog štaba Jure Šimić na konferenciji za tisak odgovara da Krizni štab zasjeda po potrebi, a da su svi poslovi u vezi sa zapovijedanjem nad vojnim jedinicama u nadležnosti zapovjedništva Hrvatske vojske, pri čemu je, kako je naglasio, „naš zadatak da pripremimo ratnu privredu“.²⁷

Izvršno vijeće Skupštine Općine Bjelovar na svojoj sjednici 9. rujna 1991. donijelo je odluku o imenovanju predsjednika i članova Kriznog štaba Općine Bjelovar. Predsjednikom Kriznog štaba Općine Bjelovar postao je Jure Šimić,²⁸ ujedno predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine Općine Bjelovar, a za članove su imenovani Stjepan Budinski, zapovjednik Teritorijalne obrane Bjelovar, Stanislav Pavlič, predsjednik

rasvijetljena. Na problem ukazuje i konstatacija na službenim mrežnim stranicama Hrvatskog memorijalnog dokumentacijskog centra Domovinskog rata, gdje stoji da oko rada kriznih štabova postoje dvojbe: „jednako tako i krizni štabovi, oko čije uloge, doduše, postoje različita mišljenja“, ali koji se ne mogu zanemariti u kontekstu cjelokupnoga Domovinskog rata. http://www.centardomovinskograta.hr/novost_1.html (11. VI. 2014.). Za uvid u problematiku vidi: Zdravko TOMAC, *Iza zatvorenih vrata – tako se stvarala hrvatska država*, Organizator: Zagreb, 1992. Tomac spominje izrazito nepovjerenje članova Kriznog štaba, koji su obično bili iz redova vladajuće stranke HDZ-a, prema lokalnim organima vlasti gdje je pobijedio SDP

²⁵ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Vlada RH kriznim štabovima, 25. X. 1991. – hitno povjerljivo.

²⁶ Zapisnik konferencije za tisak predstavnika Skupštine Općine Bjelovar, Kriznog štaba Općine Bjelovar i HV, 18. XI. 1991. – Dokument u posjedu autora.

²⁷ Zapisnik konferencije za tisak predstavnika Skupštine Općine Bjelovar, Kriznog štaba Općine Bjelovar i predstavnika MUP-a, 3. XII. 1991. – Kopija dokumenta u posjedu autora.

²⁸ Jure Šimić (1952.) rođen u Galečiću, Općina Tomislavgrad u BiH. Osnovnu školu završava u Šujici, a zatim u Zagrebu VI. zagrebačku gimnaziju. Završio Veterinarski fakultet u Zagrebu te počeo raditi u Veterinarskoj stanici u Bjelovaru, a zatim u područnim vet. ambulantama u Zrinskom Topolovcu, Novoj Rači i Rovišću. Zajedno s grupom istomišljenika osniva Općinski odbor Hrvatske demokratske zajednice za Općinu Bjelovar 9. XI. 1989. Nakon višestranačkih izbora 1990., nakon pobjede HDZ-a, postaje predsjednik Izvršnog vijeća Općine Bjelovar. Tijekom rata na području Bjelovara obnaša i druge visoke dužnosti osim predsjednika Regionalnog štaba za Bilogorsko-podravsku regiju, u rujnu iste godine postaje i predsjednik Kriznog štaba Općine Bjelovar. Nakon četverogodišnjeg mandata na čelu Izvršnog vijeća vraća se u veterinarsku profesiju. Napisao je knjige *Bjelovar u Domovinskom ratu* i *Bjelovarski psi rata*.

Skupštine Općine Bjelovar, Antun Perčulija, sekretar Sekretarijata narodne obrane Skupštine Općine Bjelovar, Đuro Šadek, direktor Uprave društvenih prihoda, Viktor Tušek, pomoćnik načelnika Policijske uprave Bjelovar, Vlado Ivanković, sekretar Sekretarijata za privredu, Ivan Cikoja, ravnatelj Medicinskog centra Bjelovar, Stipan Gojević, član Kriznog štaba kao predsjednik Hrvatske demokratske stranke Bjelovar, Tomislav Prka, član Kriznog štaba kao predsjednik Hrvatske narodne stranke Bjelovar, i Ivan Ljubojević, direktor Drvne industrije *Česma*.²⁹ Kao što se vidi iz spomenute odluke, uz članove Izvršnog vijeća Skupštine Općine Bjelovar u Krizni štab za obranu Općine Bjelovar imenovani su i predstavnici nekih političkih stranaka i drugi ugledniji građani grada radi što šire i sveobuhvatnije obrane grada.³⁰

Prvi predsjednik Kriznog štaba Bjelovar Stanislav Pavlić, radi smirivanja situacije, često je obilazio naselja u okolici Bjelovara gdje se nalazilo miješano hrvatsko-srpsko stanovništvo. Tako je na skupu u Mjesnoj zajednici Veliko Korenovo čuo pritužbe Srba „da ih susjedi hrvatske nacije uhode“, dok su Hrvati uzvraćali „da susjeda Srba nema po 15 dana“. U svrhu zbližavanja organizirano je skupljanje novca za izgradnju katoličke crkve u selu, a znatan dio iznosa skupljen je od „seljana srpske nacionalnosti“. Slična situacija bila je u Mjesnoj zajednici Prgomelje.³¹ S obzirom na to da su ratna djelovanja u drugim dijelovima Republike Hrvatske bila u tijeku, Krizni štab Bjelovar imenovao je u koordinaciji s Izvršnim vijećem Skupštine Općine Bjelovar 20. kolovoza 1991. Općinski odbor za zbrinjavanje i smještaj obitelji i izbjeglica u Bjelovaru, čiji je predsjednik bio Dane Sučić, sekretar Sekretarijata za društvene djelatnosti. Do 12. kolovoza 1991. u Bjelovar su stigle 34 izbjeglice, većinom s područja Vukovara, Iloka i Petrinje. Svima je pružena novčana pomoć, a nekima i pomoć u hrani.³² Uskoro se broj izbjeglica na bjelovarskome području počeo povećavati.³³

3. Krizni štab Bjelovar za vrijeme blokade objekata Jugoslavenske narodne armije u Bjelovaru

Prvi ozbiljniji incident na bjelovarskome području izbio je ujutro 1. rujna 1991. u mjestu Kupinovcu kraj Bjelovara gdje je na nadzornoj točki Narodne zaštite ra-

²⁹ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, kl.: 818-02/91/01-1., ur. br.: 2103-02-05-91-1., Izvršno vijeće SO Bjelovar – Odluka o imenovanju predsjednika i članova Kriznog štaba općine Bjelovar, 9. IX. 1991.

³⁰ Imenovani krizni štabovi, *Bjelovarski list*, br. 33, 15. VIII. 1991., 2.

³¹ Zapisnik konferencije za tisak predstavnika Skupštine Općine Bjelovar i Kriznog štaba Općine Bjelovar, 27. VIII. 1991. – Kopija dokumenta u posjedu autora.

³² Imenovan općinski odbor za zbrinjavanje i smještaj izbjeglica, *Bjelovarski list*, br. 34, 22. VIII. 1991., 2.

³³ Centar za socijalni rad. Izbjeglice, *Bjelovarski list*, br. 35, 27. VIII. 1991., 3.

zoružano 14 vojnika i oficira Jugoslavenske narodne armije koji su bili na putu iz Koprivnice u Bjelovar. U razgovoru s predsjednikom Kriznog štaba Bjelovar zapovjednik bjelovarskog garnizona Jugoslavenske narodne armije pukovnik Kovačević tražio je da se oduzeto naoružanje odmah vrati, i to do 14 sati, a spor je riješen tako da je pukovniku Kovačeviću rečeno da je oružje poslano u Zagreb, u Ministarstvo unutarnjih poslova. Drugi incident dogodio se kada su dva mladića iz sela Hrgovljani nagovarali jednog vojnika Jugoslavenske narodne armije da pobjegne, a ovaj ih je uhitio i odveo u vojarnu. Na pritisak Kriznog štaba Bjelovar mladići su ubrzo pušteni. Događaj koji je znatno radikalizirao situaciju u gradu bio je nestanak 18 hrvatskih dragovoljaca iz Bjelovara 9. rujna 1991. u blizini sela Kusonje kod Pakraca kada su se sukobili s postrojbama pobunjenih Srba. Rodbina nestalih zahtijevala je od Kriznog štaba konkretne poteze prema pripadnicima Jugoslavenske narodne armije u gradu te istragu o sudbini nestalih. Na pritisak Kriznog štaba Jugoslavenske narodne armije poslala je svog predstavnika da razgovara s rodbinom nestalih, no sve je završilo izjavama da Jugoslavenska narodna armija nema nikakvih informacija o nestalim ljudima.³⁴

Nakon toga događaja pojačani su incidenti i pojedinačni noćni vatreni okršaji. Prema izvješću Jugoslavenske narodne armije, u noći 9. rujna dvije nepoznate osobe ispalile su vatru na vojni objekt *Sajmište*, pri čemu je stražar odgovorio rafalom iz puške. Isto se događalo i sljedećih dana. U noći 10./11. rujna pucalo se na zgradu Komande garnizona. Poslije toga izvršen je zajednički uviđaj Jugoslavenske narodne armije i postrojbi Policijske uprave Bjelovarsko-bilogorske županije, no bez rezultata. Dva dana kasnije došla je i misija Europske zajednice raspitati se o situaciji u gradu. Članovi komisije interesirali su se kod pukovnika Kovačevića o broju incidenata u zadnjih 15 dana, kakav je sastav ljudi na barikadama i njihovo ponašanje, postoji li u Kriznom štabu predstavnik Jugoslavenske narodne armije i koliko je rašireno dezerterstvo među Armijinim vojnicima u gradu. Napetost je sve više rasla.³⁵ I Armija je često provocirala povremenim „obrambenim“ pucnjavama noću ili paljenjem motora svojih oklopnih sredstava. Bio je to rat živaca. Međunacionalni odnosi u gradu bili su znatno pogoršani, doveli su do usijanja, te su tijekom kolovoza i rujna 1991.

³⁴ ŠIMIC, PERČULIJA, ŠTIMAC, BUDINSKI, IVANIĆ, TOMŠIĆ, n. dj. 90-93. Sudbina osamnaestorice nestalih vojnika saznala se tek u prosincu 1991. Oni su u selu Kusonje upali u zasjedu, a zatim su uhvaćeni i masakrirani. Otkrivena tijela prevezena su u Bjelovar i pokopana 5. veljače 1992. na bjelovarskom groblju *Borik*. Prema obavještajnim podacima JNA, tih dana u Bjelovaru porušene su 32 kuće „čiji su vlasnici Srbi“, kao osveta za 18 poginulih pripadnika Hrvatske vojske koji su tih dana pokopani. BARIĆ, n. dj., 137.

³⁵ Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (HMDCDR), spis 4., Depeše 32. korpusa. Prema izvješćima 32. korpusa, vidi se da je JNA bila dobro upoznata sa situacijom u gradu i kretanjem postrojbi MUP-a i HV-a.

„nepoznate grupe ljudi“ pod okriljem mraka podmetale eksplozive u nastanjene ili nenastanjene kuće i vikendice Srba ili časnika Jugoslavenske narodne armije u gradu i okolici.³⁶

Prema Martinu Špegelju, generalu i inspektorju Hrvatske vojske, 265. brigada Jugoslavenske narodne armije u Bjelovaru „tradicionalno se popunjavala pretežno srpskim oficirskim kadrom (više od 65% u garnizonu JNA u Bjelovaru)“, pri čemu je od travnja 1991. takav vojni kadar još dodatno pojačavan dovođenjem časnika srpske nacionalnosti iz Srbije. Osim toga brigada je u kolovozu mobilizirala dio rezervista Srba iz zapadne Slavonije. Prema Špegelju, pukovnik Rajko Kovačević, zapovjednik garnizona Jugoslavenske narodne armije u gradu, bio je „krajnje zadržta osoba koja nije znala niti htjela znati išta mimo Kadijevićevih i Adžićevih zapovijedi. No, držim da bi i on popustio kada se našao u bezizlaznoj situaciji da uza se nije imao načelnika Kontraobavještajne službe (KOS), kapetana prve klase Dragišu Jovanovića. On je poslan u brigadu da je pretvori u neosvojivu tvrđavu u neposrednoj blizini zapadne Slavonije, uz projektiranu granicu Velike Srbije.“³⁷ Komanda 32. korpusa i garnizon Jugoslavenske narodne armije u Bjelovaru pratili su kretanja te dolazak i odlazak postrojbi Zbora narodne garde i Specijalne policije na području Bjelovara. Prema depeši 32. korpusa, 5. rujna u planinarski dom na *Kamenitovcu* stigla je pošiljka oružja iz Njemačke i oružje od zapovjednika „crnih beretki“ Tome Stilinovića. Također se javlja da se na „Kamenitovcu nalaze 2 čete ‘crnih beretki’ jačine 160-180 ljudi“.³⁸ Isto tako javlja se da je 12. rujna iz Bjelovara otišlo 11 autobusa, 2 sanitetska vozila, službeno vozilo i dva civilna vozila s pripadnicima Zbora narodne garde i Ministarstva unutarnjih poslova u nepoznatom smjeru.³⁹

U drugim dijelovima Hrvatske djelovanje Jugoslavenske narodne armije protiv Republike Hrvatske bilo je još transparentnije, pretvaralo se u otvorenu agresiju i otimačinu teritorija za novu srpsku državu „Veliku Srbiju“. Situacija je na frontu bila tako dramatična da su zapadni dužnosnici i diplomati sumnjali da će se Hrvatska moći braniti duže od dva tjedna. U svom razgovoru 10. rujna 1991. s vođom bosanskih Srba Radovanom Karadžićem srbijanski predsjednik Slobodan Miloše-

³⁶ Svi smo jednako ugroženi, *Bjelovarski list*, br. 33, 15. VIII. 1991., 2. U mnogo slučajeva radilo se o lakom gospodarskom eksplozivu, do kojega je bilo lako doći, a šteta na objektima nije bila velika. Ali psihološki efekt tih eksplozija bio je glavni razlog njihova postavljanja. Detaljnije o postupnom intenzitetu terorističkih djelovanja u lokalnim miješanim hrvatsko-srpskim sredinama tijekom 1991. godine vidi u: Ozren ŽUNEC, *Socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj*, knjige I-II., Demetra, Zagreb, 2007.

³⁷ Martin ŠPEGELJ, *Sjećanja vojnika*, Znanje: Zagreb, 2001., 278.

³⁸ HMDCCR, spis 4., Depeše 32. korpusa.

³⁹ Jakša, RAGUŽ, Koprivnica u zapovijedima i izvješćima JNA 1990. i 1991. godine, *Podravina*, br. 15, 2009., 183.

vić je rekao: „Ko god hoće da se bije – tu smo i jači smo“.⁴⁰ Takav agresivni nastup Jugoslavenske narodne armije prisililo je predsjednika Republike Hrvatske da 12. rujna 1991. donese odluku o blokiranju svih vojarni Jugoslavenske narodne armije u Hrvatskoj i obustavu opskrbe tih vojarni strujom, hranom i vodom. S obzirom na to da su vojnici u opkoljenim vojarnama bili pod medijskom blokadom, Ministarstvo informiranja naložio je da se u krugu vojarne postave razglasi kako bi informacije o predaji vojarni i ljudstva u ostalim vojarnama u Hrvatskoj olakšale donošenje odluke o predaji garnizona u Bjelovaru.⁴¹ Dana 13. rujna počela su isključivanja telefonskih veza za garnizon Bjelovar. Prekid svih veza (vojnih i HPT) koji idu preko „civilnih sistema veze“ završen je do 19 sati istog dana. Isključenje vode i električne energije završeno je u jutarnjim satima 14. rujna 1991. Svi vitalni objekti u gradu (pošta, banka, medicinski centar i dr.) zaposjednuti su jakim osiguranjem, pri čemu u gradu „vlada izuzetna napetost u očekivanju daljnjih poteza vlade“.⁴²

U očekivanju raspleta krize dana 16. rujna 1991. Komisija sekretarijata za društvene djelatnosti i predstavnici Općinskog štaba civilne zaštite obišli su osnovne škole na području grada, đачki dom i škole u sastavu Centra za usmjereno obrazovanje Bjelovar. Dana je naredba predstavnicima škola da se sva stakla oblijepe samoljepljivim trakama, odnosno da se u podrumski sklonišni prostor stavi pribor za prvu pomoć, vatrogasni aparati i pitka voda te da se prozorska okna u dijelu prizemlja zaštite vrećama pijeska. U nekim školama, poput Osnovne škole 5. *svibanj*, i u đачkom domu organizirana je dežurna služba. Neke škole napravile su i svoj posebni plan sklanjanja učenika.⁴³ Uskoro je donesena odluka Sekretarijata za društvene djelatnosti Općine Bjelovar da se nastava u svim gradskim školama prekida do daljnjega.⁴⁴

Iz izvještaja koji je krajem rujna 1991. godine podnio zapovjednik obrane Bjelovara Josip Tomšić, kojeg je imenovao Glavni stožer Hrvatske vojske (GSHV) 27. rujna 1991., vidljivo je stanje pripremljenosti raznih postrojbi hrvatskih snaga u Bjelovaru

⁴⁰ Josip GLAURDIĆ, *Vrijeme Europe. Zapadne sile i raspad Jugoslavije*, Zagreb, 2011., 199.

⁴¹ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Kriznim štabovima Republike Hrvatske Ministarstvo informiranja, 15. IX. 1991. – svima.

⁴² *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995.*, knjiga 1., HMDCCR: Zagreb, 2007., 298 (dok. 158)

⁴³ HR-DABJ, KŠOB (1991.-1992.), fond 403., Klasa: 810-04/91/10, Ur. Broj: 2103-10-04/-1-5., Zapisnik Sekretarijata na narodnu obranu o izvršenom pregledu škola na području Općine Bjelovar, 16. IX. 1991. Članovi Komisije bili su Dane Sučić, sekretar Sekretarijata za društvene djelatnosti, Ranka Marić-Balažin, ing. građ., pomoćnik komandanta Općinskog štaba civilne zaštite, i Tihomir Vincek, član Općinskog štaba civilne zaštite. Ministarstvo prosvjete donijelo je dva akta kojima određuje kako se treba ponašati u osnovnim i srednjim školama u ratnim uvjetima, *Bjelovarski list*, br. 38, 19. IX. 1991., 6.

⁴⁴ Prekinuta nastava, *Bjelovarski list*, br. 38, 19. IX. 1991., 1.

uoči presudnih rujanskih događaja. U izvještaju je evidentirana dobra popunjenost postrojbi, „odaziv je bio odličan, tako da smo imali više ljudi nego što su bile stvarne potrebe“, teškog i lakog naoružanja je bilo sasvim dosta jer su pristizale veće količine oružja iz zauzetih vojarni u Virovitici, Križevcima i Daruvaru, što je omogućilo visoku popunjenost osobnom i zaštitnom opremom kod postrojbi Teritorijalne obrane i Zbora narodne garde, pri čemu je bilo zamjetno naoružanje topničkog divizionu koji se sastojao od bitnice topova 100 mm T-12 (5 kom) raspoređenih na položajima u Hrgovljanima, bitnica topova 76 mm B-1 (6 kom) na položaju u Gornjim Plavnicama, vod BOV-1 s POVR-om (protuoklopne vođene rakete) (3 kom) spremni za zaustavljanje oklopnih jedinica iz vojarne Jugoslavenske narodne armije u smjeru Koprivnice ili Bilogore te jedna haubica 122 mm s vatrenim položajem na kosi Borik, koja je neposredno bila pripremljena za gađanje objekata u vojarni. Osim postrojbi Teritorijalne obrane i Zbora narodne garde, Glavni stožer Hrvatske vojske uputio je poseban bataljun Vojne policije na čelu s pukovnikom Želimirom Škarecom koji je vodio Ivan Grbavac-Cobra, a osim njih tu je bila postrojba Marijana Tulića i neki strani dobrovoljci, a kasnije su došle specijalne jedinice policije iz Varaždina, da bi se kasnije pridružili i pripadnici Specijalne policije *Omega* pod vodstvom Hamdije Mašinovića i pripadnici Policijske uprave Bjelovar prema odobrenju ministra unutarnjih poslova Ivana Vekića.⁴⁵ Vidljiv je nedostatak protuoklopnih i protuzrakoplovnih sredstava. Za svaki slučaj, prema naredbi Zapovjedništva Zbora narodne garde a od 23. rujna 1991., predstavnici Kriznog štaba Bjelovar preuzeli su 200 boca „molotovljevog koktela“ u tvrtki Badel u Zagrebu.⁴⁶

Operativni plan zauzimanja objekata Jugoslavenske narodne armije u gradu napravili su Josip Tomšić, potpukovnik Željko Gašparac, poručnik Darko Špoljar i pukovnik Želimir Škarec iz Glavnog stožera Hrvatske vojske. Prema Tomšiću: „Dan uoči odlučujuće bitke za Bjelovar 28. rujna 1991., užurbano smo se pripremali, doveli jedinice na polazne položaje, davali posljednje naputke, procjenjivali uspješnost izvršenih obveza, te sagledavali i otklanjali uočene propuste.“⁴⁷ Krizni štab Bjelovar istog je dana pripremio prihvatni centar za zarobljenike u prostorijama Mjesne zajednice A. G. Matoš pod zapovjedništvom Ivana Posavca.⁴⁸ U razdoblju 21. – 29.

⁴⁵ ŠIMIĆ, PERČULIJA, ŠTIMAC, BUDINSKI, IVANIĆ, TOMŠIĆ, n. dj., 181. Republika Hrvatska, Županijsko državno odvjetništvo u Bjelovaru, br. K-DO-57/01, RI/SZ, 25. IX. 2001. Izjave svjedoča o 29. IX. 1991. u Bjelovaru (dokumenti u posjedu autora).

⁴⁶ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, kl.: 803-05/91-03/52., ur. br.: 5120-03-91-1., Zapovjedništvo ZNG Kriznom štabu Bjelovar, 23. IX. 1991. Predmet: preuzimanje Molotovljeva koktela u flašama.

⁴⁷ ŠIMIĆ, PERČULIJA, ŠTIMAC, BUDINSKI, IVANIĆ, TOMŠIĆ, n. dj., 181.

⁴⁸ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Krizni štab Bjelovar Ministarstvu obrane RH, 28. IX. 1991., bez broja.

rujna Zapovjedništvo obrane Bjelovara počelo je pripreme za obračun. Objekti Jugoslavenske narodne armije bili su pod potpunom blokadom, zapreke su postavljene na svim izlazima iz objekata, formirane su topničke jedinice i uspostavljen je sustav protuzračne obrane te su napravljeni svi operativni planovi razoružanja jedinica Jugoslavenske narodne armije u Bjelovaru. Uz glavnu vojarnu, potencijalni izvor prijete bio je Dom Jugoslavenske narodne armije u središtu grada, vojno skladište *Barutana* u šumi Bedenik nedaleko od Bjelovara, vojni objekti u Zvijercima i objekti na prostoru tzv. *Logora* blizu središta grada.

Krizni štab Bjelovar nastojao je izvršiti podvajanja i pomutnju u redovima Jugoslavenske narodne armije u Bjelovaru nudeći njihovim pripadnicima iste takve činove i u Hrvatskoj vojsci. Predsjednik Skupštine Općine grada Bjelovara Stanislav Pavlić govorio je o dvije grupe u Jugoslavenskoj narodnoj armiji: „prvi su oni koji podržavaju velikosrpsku ideju (...) a znatno veći dio spada u drugu grupu, koji je ostao u okupatorskoj vojsci, jer im ona nudi osobnu sigurnost i egzistenciju za njihove obitelji (...) sada im je pružena mogućnost da nastave svoj vojnički poziv u HV“.⁴⁹ Istovremeno nakon proglašenja blokade u vojarni je dignuta uzbuna. Prema naredbi komande 32. korpusa, sve veće vojne objekte trebalo je čvrsto osigurati od „ekstremista i neobuzdanih masa“, a posebno izdvojene (skladišta, karaule i dr.) s „manjim brojem ljudstva, koji su napadnuti od strane neprijatelja, a ne mogu se obraniti, pripremiti za rušenje i paljenje“.⁵⁰ Najveća opasnost za sigurnost grada prijetila je iz vojarne Jugoslavenske narodne armije *Božidar Adžija*.

S obzirom na potpisano primirje u mjestu Igalu (Crna Gora) 17. rujna 1991. s predstavnicima Republike Srbije i Jugoslavenske narodne armije vrh Republike Hrvatske naredio je hitni prekid vatre 18. rujna 1991. u Hrvatskoj. Međutim, do primirja nije došlo, „a radi zaštite zdravlja vojnika i časnika“, donesena je odluka da se opkoljenim vojarnama koje nisu neposredno umiješane u agresorske aktivnosti protiv Republike Hrvatske omogućiti opskrba vodom za „dnevnu potrošnju vojnika i časnika koji čine redovni sastav“ jedinica Jugoslavenske narodne armije. Krizni štab Bjelovar sastao se 19. rujna navečer i donio odluku da se opskrba vodom i dalje uskrati opkoljenom garnizonu zbog toga što jedinica 256. meh. bataljona iz Bjelovara ratuje na okučanskom području. Ipak, traženo je odobrenje od Vlade RH za takvu odluku.⁵¹ Nekoliko dana kasnije 22. rujna odredba Vlade RH proširena je i na opskrbu hranom, strujom i medicinskim potrepštinama opkoljenih vojarni.⁵²

⁴⁹ Nudimo džentlmenki sporazum, *Bjelovarski list*, br. 37, 12. IX. 1991., 3.

⁵⁰ HMDCCR, spis 4, Depeše 32. korpusa. Komanda 32. Korpusa. Str. pov. br. 43-622, 15. IX. 1991. Postupak komandi i jedinica u slučajevima blokiranja ili napada na vojne objekte.

⁵¹ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Krizni štab Bjelovar Vladi RH, 19. IX. 1991. – skica odluke.

⁵² HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, kl.: 080-02/91-07/02, ur. br.: 5030119-91-14., Vlada

REPUBLIKA HRVATSKA

OPĆINA BJELOVAR

Krizni štab

Bjelovar, 24. 09. 1991.

PRIOPĆENJE ZA JAVNOST

Na osnovu naredbe predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana i Odluke Kriznog štaba Vlade Republike Hrvatske od 22. rujna 1991. godine o obostranom i istovremenom prekidu svih ofanzivnih pothvata i prekida vatre i da se uspostavi normalno snabdjevanje vodom, hranom, strujom i medicinskim potrebama svih vojarni pod kontrolom SFRJ na teritoriju Republike Hrvatske Krizni štab općine Bjelovar upoznaje javnost sa slijedećim:

Krizni štab općine Bjelovar vodi pregovore sa bjelovarskim Garnizonom tzv. JNA da se ova pat pozicija u Bjelovaru riješi na miran i dostojanstven način bez upotrebe sile, bez žrtava i razaranja.

Poštujući Naredbu predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana i Odluke Kriznog štaba Vlade Republike Hrvatske dopustili smo opskrbu vojarne strujom, vodom i medicinskim potrebama. Pošto imamo saznanja da u kasarni (JNA) ima i civila (rezrevista) srpske nacionalnosti i oficirskih obitelji, a i prebjega iz drugih krajeva, stog razloga Krizni štab donosi odluku da ne dopušta dnevno snabdjevanje hranom vojarne dok se gore navedeni ne otpuste kućama ili ne predaju Crvenom križu općine Bjelovar jer u Naredbi stoji da snabdjevamo samo časnike i vojnike na redovnom odsluženju vojnog roka.

Dok ne postignemo konkretniji sporazum s bjelovarskim garnizonom JNA držimo u zatečenoj i minskoj blokadi sa svojim oružanim jedinicama do daljnjega .

Mjere zamračivanja provest će se po uputama Općinskog štaba civilne zaštite i Kriznog štaba općine Bjelovar.

Mole se svi građani da ne nasjedaju na provokacije i da poštuju odluke i naredbe Kriznog štaba općine Bjelovar.

Pozivamo sve časnike i vojnike koji su još ostali u tzv. JNA da napuste redove te okupatorske vojske i da im garantiramo sve ono što im Vlade Republike Hrvatske garantira to jest- posao, radna i socijalna prava i sigurnost.

Republike Hrvatske Krizni štab Kriznom štabu Bjelovar, 19. IX. 1991. HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Klasa: 800-01/91-01/19, ur. br.: 50302-91-2, Vlada Republike Hrvatske svim Kriznim štabovima u RH, 22. IX. 1991.

PREDSJEDNIK KRIZNOG ŠTABA

Jure Šimić⁵³

Dana 24. rujna pojavili su se problemi oko uspostave veze između komande garnizona i Kriznog štaba jer su HPT-ov prekid općih komunikacija za opkoljeni garnizon i prekid vojne kućne centrale garnizona uzrokovali smetnje. Prethodno je interveniralo i Ministarstvo obrane i od Centra za obavješćivanje Bjelovar hitno je tražena uspostava jedne „poprečne veze“. Uskoro je uspostavljen novi broj za internu komunikaciji Kriznog štaba i komandanta garnizona.⁵⁴ Dana 25. rujna vojnici Jugoslavenske narodne armije pucali su na razglas što ga je vojnik Zbora narodne garde Ivo Ljubanović postavio na prozor kuće preko puta komande Jugoslavenske narodne armije. Preko toga zvučnika svakodnevno se upućivao poziv pripadnicima Jugoslavenske narodne armije da prijeđu na hrvatsku stranu uz jamstvo građanskih i ljudskih prava svakome tko to učini. Nakon uništenja zvučnika oglasio se Krizni štab priopćenjem u kojem, između ostalog, stoji: „Pucali ste na naš razglas, čemu to i u koga to? Nismo uzvratili. Pozivano vas da slušate glas naroda, a ne glas generala koji su izdali i Vas i svoj narod.“⁵⁵ Napetost je sve više rasla, a incidenti i puškaranje oko vojnih objekata u blokadi postajali su sve učestaliji. U povodu toga komandant garnizona Kovačević poslao je pismo Kriznom štabu Bjelovar.

KOMANDA GARNIZONA

Broj: 4471

26. 09. 1991.

Bjelovar

KRIZNOM ŠTABU BJELOVAR

Protest zbog uznemiravanja straže,
dostavlja se,-

Tokom jučerašnjeg dana straža na objektu „Sajmište“ bila je konstantno uznemiravana da bi nasrtaji na istu eskalirali tokom večeri i noći u otvoreni napad. Način na koji je to rađe- no isključuje slučajnost, naprotiv radi se o planski i smišljenom napadu na stražu.

⁵³ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Krizni štab Bjelovar, 24. IX. 1991. – Priopćenje za javnost

⁵⁴ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, HPT za Krizni štab Bjelovar, 24. IX. 1991. - telefaks. HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, kl.: 812-08/91-01/05, ur. br.: 512-03-09-91-268., Ministarstvo obrane RH HPT, 23. IX. 1991.

⁵⁵ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Krizni štab Bjelovar gosp. pukovniku Rajku Kovačeviću, 25. IX. 1991., ŠIMIĆ, PERČULIJA, ŠTIMAC, BUDINSKI, IVANIĆ, TOMŠIĆ, n. dj., 105.

Čemu to? Ako neko želi da izazove pravi sukob bio je blizu toga. Trebalo je još pri trećem noćnom napadu da se upotrebe topovi i imali bi sukob bez kraja.

Zahtevam da se energično stane na put ovakvim provokatorima (ako se samo radi o njima) i da se spreče sve vrste provokacije.

Takođe nije korektan način na koji je uspostavljen direktni kanal veze, prvo on ne radi kako treba, a drugo, želelo se njime prodreti u naše veze. Zato ako želite direktnu vezu, mora se naći drugi način.

U sklopu dogovora gospodina Tuđmana i Saveznog sekretara za narodnu odbranu, predviđeno je da se izorši deblokada kasarni i omogućiti uredno snabdevanje. Zato vaše objašnjenje da imamo u kasarni rezerviste i porodice delimično je tačno. Nekoliko rezervista koji su bili prisutni u kasarni mojim aktom primljeni su u aktivnu vojnu službu, a desetak članova porodica vojnih lica izaćiće iz kasarne kada im budete garantovali punu sigurnost.

Zato bi bilo dobro da pokažete malo dobre volje i rešite ove probleme na opšte zadovoljstvo.

Bilo bi neophodno da se danas u komandi garnizona sastanemo radi razrešenja svih spor-nih pitanja u cilju opšteg smirivanja napetosti i stvaranja normalnih uslova za život i rad.

KOMANDANT GARNIZONA

pukovnik

Rajko Kovačević⁵⁶

Vojni objekti u gradu bili su jedina realna prijetnja, no postojala je mogućnost da dobiju pomoć Banjalučkog korpusa Jugoslavenske narodne armije iz zapadne Slavonije, što je ubrzalo hrvatske pripreme za napad. Ne treba izgubiti iz vida da je i oružje pohranjeno u vojnim objektima, posebno oklopna vozila, bilo prijeko potrebno jedinicama Zbora narodne garde na drugim područjima Hrvatske. Dana 27. rujna 1991. došla je zapovijed iz Glavnog stožera Hrvatske vojske u kojoj je stajalo da situaciju u Bjelovaru i garnizonu Jugoslavenske narodne armije treba razriješiti u vremenu 28. – 30. rujna. Prema planu *Bilogora*, Krizni štab Bjelovar trebao je koordinirati sve akcije hrvatskih snaga iz Bjelovara te nekih pridodanih jedinica iz Varaždina, a za zapovjednika operacije izabran je pukovnik Želimir Škarec, pripadnik Glavnog stožera Hrvatske vojske.⁵⁷ Prema naredbi načelnika Glavnog stožera generala Antuna Tusa, naložena je tajna likvidacija ekstremnih osoba prije nego što svojim nepro-

⁵⁶ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Komanda Garnizona JNA u Bjelovaru Kriznom štabu Bjelovar, 26. IX. 1991.

⁵⁷ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Glavni stožer Hrvatske vojske Zagreb, zapovijed o realizaciji plana „Bilogora“, kl.: 8/91-01-56., ur. br.: 5120-01-91-1., od 27. 9. 1991., NAJMAN, DUJIĆ, POSILOVIĆ, n. dj., 26.

mišljenim postupcima „nanesu masovne gubitke pučanstva i ogromne materijalne štete“.⁵⁸ Odmah početkom blokade Bjelovara neki objekti Jugoslavenske narodne armije ubrzo su pali u hrvatske ruke. Tako je u Križevcima 17. rujna zauzeto skladište Jugoslavenske narodne armije *Široko Brezje* te vojarna *Kalnik*. Već 15. rujna padaju pogranične karaule Jugoslavenske narodne armije Terezino Polje i Novi Gradac kraj Virovitice, a uskoro Virovitičani osvajaju i vojarnu *Nikola Miljanović Karaula* u Virovitici. Najveći je plijen u hrvatske ruke pao 22. rujna, kada su se u Varaždinu predali vojarna *Kalnički partizani* i Zapovjedništvo Varaždinskoga korpusa.⁵⁹

Duga serija pregovora članova Kriznog štaba Bjelovar s pukovnikom Rajkom Kovačevićem, u kojima se predstavnicima Jugoslavenske narodne armije nudila mirna predaja i mogućnost biranja odlaska s osobnim naoružanjem, nije uspjela. Većina zahtjeva koje je Komanda garnizona Jugoslavenske narodne armije Bjelovar upućivala Kriznom štabu Bjelovar odnosila se na deblokadu vojarne i povratak normalnog opskrbljivanja vojarne strujom, vodom i prehrambenim namirnicama te pozivi da se onemoguću noćni „provokatori“. Krizni štab Bjelovar odbijao je prekinuti blokadu vojarni, kao što je spomenuto u dopisu Kriznog štaba od 24. rujna, navodeći da se u vojarni nalazi neutvrđeni broj civila (rezervista) i članova obitelji časnika i prebjega civila iz drugih krajeva, te da je naredbom predsjednika Republike Hrvatske o prekidu vatre od 22. rujna 1991. precizirano da se opskrbljuju samo aktivni oficiri i vojnici na odsluženju redovitog vojnog roka.⁶⁰ Treba reći da je dio Srba koji se sklonio u vojarnu napustio svoje kuće zbog straha i osjećaja nesigurnosti, ali isto tako i zbog stajališta da ne želi prihvatiti novu hrvatsku vlast, čekajući trenutak da Jugoslavenska narodna armija ovlada Hrvatskom.⁶¹ Pojedini oficiri Ju-

⁵⁸ Drazen, NAJMAN, Marija, DUJIĆ, Ivan, POSILOVIĆ, *Blokade i osvajanja vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj*, Udruga dragovoljaca narodne zaštite Domovinskog rata, Zagreb, 2004., 100-101. General Antun Tus tvrdi da je točku u zapovijedi o likvidaciji zapovjedio jer je „procijenio da se u Bjelovaru nalaze ekstremni oficiri JNA, koji namjeravaju uništiti Bjelovar i pobiti civile“. „Rat generala“, *Večernji list*, 6. XI. 2006., 2. Vidi i na: <http://www.vecernji-list.hr/newsroom/news/croatia/669523/indexdo>, pristup ostvaren 28. II. 2014.

⁵⁹ NAJMAN, DUJIĆ, POSILOVIĆ, n. dj., 25-26. Zapovjednik Varaždinskoga korpusa general-major Vladimir Trifunović na sudu u Beogradu 1992. godine, na kojemu se sudilo njemu i nekolicini viših časnika za „nepravodobno djelovanje“ i niz vojnih pogrešaka izjavio je da je o predaji izvijestio generala Životu Avramovića, komandanta Pete vojne oblasti, te da on nije imao primjedbi već mu je odgovorio da „radi po svojoj savjesti“. Aleksandar JOVANOVIĆ, *Rat Srba i Hrvata 1991.*, Politika, Beograd, 1994., 62-70.

⁶⁰ HR-DABJ, KSOB (1991. – 1992.), svež. 1., Priopćenje za javnost, Krizni štab Bjelovar, od 24. IX. 1991. Prethodnog dana poslana je obavijest u Vladu Republike Hrvatske da uvjeti oko deblokiranja vojarni u gradu Bjelovaru nisu ispunjeni i da Krizni štab Bjelovar i dalje drži pod blokadom vojarne i uskraćuje im opskrbu hranom, strujom i vodom. Krizni štab Bjelovar Vladi Republike Hrvatske, kl. 800-01/91-01/1., ur. br. 2103-02-05-91-2., 23. IX. 1991.

⁶¹ Osim toga bilo je i dobrovoljaca na strani Jugoslavenske narodne armije. Prema spisu 4848 pod nazivom „Spisak dobrovoljaca koji su došli u v.p. 4848 Bjelovar“, a koji je pronađen u vojarni

goslavenske narodne armije u Bjelovaru zahtijevali su kompletan premještaj 265. mehanizirane brigade s cjelokupnom opremom u Srbiju ili Bosnu i Hercegovinu ili na teritorij zapadne Slavonije što su ga kontrolirali pobunjeni Srbi. Prijetili su da će u suprotnome, odnosno u slučaju neispunjenja njihovih zahtjeva i pokušaja zauzimanja vojarnje i ostalih vojnih objekata u Bjelovaru, upotrijebiti sva raspoloživa oružja da se odupru hrvatskim jedinicama.⁶² To se poklapalo s planom Komande 5. vojne oblasti Jugoslavenske narodne armije, prema kojemu su se dijelovi Varaždinskoga korpusa iz Bjelovara i Koprivnice trebali probiti smjerom Bjelovar – Grubišno Polje – Daruvar i u Daruvaru spojiti sa snagama Banjalučkog korpusa, koji je nadirao iz Bosne i Hercegovine, te ući u njegov sastav.⁶³ Prema zapovijedi general-pukovnika Živote Avramovića, komandanta 5. vojne oblasti Jugoslavenske narodne armije, od 28. rujna 1991., snage Jugoslavenske narodne armije u Koprivnici i Bjelovaru trebale su uporno držati položaje u vojarnama i obavljati pripreme za što skorije izvlačenje snaga prema zapadnoj Slavoniji smjerom proboja Bjelovar – Grubišno Polje – Daruvar, gdje bi se spojile sa snagama Jugoslavenske narodne armije iz Banjalučkog korpusa koje su djelovale prema tom području.⁶⁴

Treba napomenuti da je blizina srpskih uporišta u istočnoj zoni Bilogore, oko Grubišnog Polja i Daruvara, dodatno pogoršavala inače zapaljivu situaciju oko vojarnje, iz koje su se održavali kontakti sa srpskim pobunjenicima u zapadnoj Slavoniji. Da bi se spriječio pokušaj proboja snaga Jugoslavenske narodne armije iz vojarnje prema teritoriju pobunjenih Srba, angažirane su postrojbe 105. bjelovarske brigade koje su zauzele sve prometnice prema tom području. Tako se 1. bojna (bjelovarska) nalazila u selima Bedenik i Velika Pisanica, 2. bojna (čazmanska) držala je položaj u selu Narti nedaleko od Bjelovara, a 3. bojna (đurđevačka) zaposjela je putove koji su od Bjelovara vodili u Podravinu. Neki dijelovi 105. brigade imali su druge različite zadatke. Tako je inženjerija 105. brigade imala zadatak koji je uključivao rušenje pojedinih objekata u gradu i izvan njega radi stvaranje zapreka na cestama, vod protuzračne obrane 105. brigade angažiran je na protuzračnoj obrani grada na položajima u susjednim naseljima poput Trojstvenog Markovca, Ždralova i Starih Plavnica, sa skromnim naoružanjem (2 PAM-a 12,7 mm i 2 topa 20/1 mm), dok su se pripadnici devet skupina lovaca tenkova nalazili na predviđenim mjestima na točkama mogućih izlazaka snaga Jugoslavenske narodne armije iz opkoljene vojarnje. Na potezu

JNA nakon oslobođenja, u razdoblju od 4. IX. do 16. IX. 1991. Jugoslavenskoj narodnoj armiji javilo se 14 dobrovoljaca. Vidi: Republika Hrvatska, Županijsko državno odvjetništvo u Bjelovaru, br. K-Do-57/01, RI/SZ, 25. IX. 2001. Izjave svjedoka o 29. IX. 1991. U Bjelovaru (dokument u posjedu autora).

⁶² NAJMAN, DUJIĆ, POSILOVIĆ, n. dj., 102.

⁶³ MARIJAN, *Smrt oklopne brigade*, n. dj., 21.

⁶⁴ Ivica DEBIĆ, Ante DELIĆ, *Otkos*, Matica hrvatska Grubišno Polje: Bjelovar, 1999., 81.

prema Đurđevcu nalazila su se tri borbena oklopna vozila naoružana „maljutkama“ što su netom preuzeta iz Virovitice.⁶⁵ Radi opisa cjelokupne atmosfere u gradu, na-vedimo da je tjednik *Bjelovarski list* često donosio reportaže iz susjednih naselja, u kojima su se ratna djelovanja znatno razmahala. Tako se iz razgovora s Tugomirom Bubljećem, jednim od zapovjednika obrane Grubišnog Polja, saznaje da je postalo neosporno da „pobunjeni Srbi imaju svu moguću pomoć armije, što je nedvojbeno dokazano“, a da je većina srpskog stanovništva u općini Grubišno Polje otišla „drugim riječima, u četnike“.⁶⁶

Ujutro 29. rujna 1991., poslije 17 dana blokade, nakon što je zapovjednik opko-ljenih jedinica Jugoslavenske narodne armije Rajko Kovačević ponovo odbio mo-гуćnost mirne predaje, postrojbe Zbora narodne garde i policije napali su vojarnu. Tijekom dana na grad je iz vojarne ispaljeno više desetaka raznih projektila. Prema porukama koje su dešifrirane, pukovnik Kovačević tražio je od Komande 5. vojne oblasti u Zagrebu bombardiranje grada i položaja hrvatskih branitelja zrakoplov-
stvom.⁶⁷ U jednom intervalu borbe za vojarnu došlo je do pometnje kada je Komanda 5. vojne oblasti iz Zagreba uspjela izvršiti pritisak na hrvatske vlasti u Zagrebu i promatračku misiju Europske zajednice da nalože prestanak borbi u Bjelovaru. Ipak, izravna naredba za prestanak borbi iz Glavnog stožera nije izvršena, dok je promatračka misija Europske zajednice koja je poslana iz Zagreba „radi posredova-
nja u sukobu“ zaustavljena na prilazu Bjelovaru. Prema izjavi predsjednika Kriznog štaba Bjelovar Jure Šimića, istog dana tijekom trajanja borbi nazvao ga je general Petar Stipetić iz Glavnog stožera Hrvatske vojske i dao podršku Kriznom štabu Bje-
lovar da ustraje u svojim naporima.⁶⁸ Radio Bjelovar svaki je sat prenosio poruku Kriznog štaba Bjelovar u kojoj se pozivaju oficiri i vojnici tzv. Jugoslavenske narodne armije da se predaju, odnosno da je „ovo posljednji poziv vama, koji napadate nas i naš grad, da mirno i dostojanstveno bez oružja napustite kasarnu i da se predate

⁶⁵ Stjepan IVANIĆ, *Da se ne zaboravi. 105. brigada HV-a Domovinskom ratu (1991. – 1992.)*, Udruga 105. brigade HV, Bjelovar, 2006., 53-55.

⁶⁶ Odlučnost, ali i želja za mirom, *Bjelovarski list*, br. 38, 19. IX. 1991., 2.

⁶⁷ Ratni zločin, Bjelovar tuži oficire JNA, *Večernji list*, 14. IX. 2005., 7.

⁶⁸ J. ŠIMIĆ, A. PERČULIJA, S. ŠTIMAC, S. BUDINSKI, S. IVANIĆ, J. TOMŠIĆ, n. dj., 119. <http://www.veritas.org.yu/aktuelnosti/Bjelovar.htm>, (21. II. 2014). Prema informacijama admirala Davora Domazet Loše, koji je tada ustrojavao hrvatsku obavještajnu zajednicu, radi se o pokušaju diskreditiranja hrvatskoga političkog vodstva pred Europskom zajednicom, koje je upravo tada vodilo pregovore o prekidu vatre i mirnom rješenju jugoslavenske krize. Time se željelo pokazati da politički vrh Hrvatske nema nadzora nad vlastitim oružanim snagama. Poslije pada vojarne vodio se sudski postupak protiv Želimira Škareca i Stjepana Budimskog pred Okružnim sudom u Bjelovaru zbog neizvršavanja naredbe Glavnog stožera Hrvatske vojske. <http://www.vecernji.list.hr/newsroom/news/croatia/669523/index.do>, (27. XII. 2013.), J. ŠIMIĆ i dr., n. dj., 131-138.

braniteljima grada“.⁶⁹ Nakon gotovo cjelodnevnih borbi, oko 19 sati pripadnici Jugoslavenske narodne armije predali su se. Zarobljeno je 365 vojnika i 60 oficira Jugoslavenske narodne armije, dok je neutvrđeni broj poginuo zajedno sa zapovjednikom vojarne.⁷⁰

Hrvatski su branitelji pretrpjeli teške gubitke kada je dignuto u zrak vojno skladište na *Barutani* u šumi Bedenik. Poginulo je 11 branitelja koji su vojno skladište držali u blokadi. Eksplozija je gotovo zbrisala šumu u krugu od 200 metara, a detonacija se čula na udaljenosti od 20 km. Udarni val odnio je krovove kuća u Hrgovljanima i u nekoliko okolnih sela.⁷¹ Postrojbe Zbora narodne garde imale su ukupno 17 ranjenih, dok je u bjelovarsku bolnicu ukupno primljeno 100 ranjenika, od kojih je 30 bilo vojnika Jugoslavenske narodne armije.⁷² Poginulo je i pet civila od granatiranja okolice i grada.

Sam grad doživio je znatna razaranja. Tako je u Bjelovaru i susjednom selu Hrgovljani bilo uništeno ili oštećeno: 437 stambenih zgrada, 513 stanova te 169 gospodarskih zgrada. Od javnih institucija, poduzeća i sl., bilo je oštećeno oko 25 zgrada. Najviše je stradala Policijska uprava Bjelovar, Hrvatske pošte i telekomunikacija te silos *Prerade*.⁷³ Osvajanjem svih vojnih objekata Jugoslavenske narodne armije u gradu uvelike je stabilizirana sigurnosna situacija. U slamanju vojnog otpora iz vojarne najbolje je poslužila baterija topova T-12 s položaja u selu Hrgovljani, jer je u

⁶⁹ NAJMAN, DUJIĆ, POSILOVIĆ, n. dj., 108.

⁷⁰ O tijeku ratnih djelovanja u vojarni i izvan nje pogledati knjigu Mato ČURAK, *Mi smo htjeli*, Bjelovar, 2006., u kojoj se poziva na svjedočanstva vojnika JNA u vojarni. Pogledati i u članak „Razarajte, rušite, pucajte“, *Bjelovarski list*, br. 42, 17. X.1991., 2. Prema nekim podacima u evidenciji udruge *Veritas*, na strani JNA u vojarni *Božidar Adžija* i vojnom skladištu *Barutana* ukupno je poginulo 14 osoba. Vidi: <http://www.veritas.org.yu/aktuelnosti/Bjelovar.htm>, pristup ostvaren 28. XII. 2010. Vidi i podatak u knjizi: Jevrem, COKIĆ, *Početak kraja*, Srpska knjiga: Ruma, 2008., 128, gdje se govori o 15 vojnika JNA u *Barutani*. Krajem 2010. godine, zbog sumnje da je počinio ratni zločin u rujnu 1991. protiv ratnih zarobljenika (ubojevstvo pukovnika JNA Rajka Kovačevića, potpukovnika Miljka Vasića i kapetana I. klase Dragiša Jovanovića) u vojarni JNA, optužen je predsjednik Kriznog štaba Bjelovar Jure Šimić. Nakon kratkotrajnog pritvora pušten je da se brani sa slobode. <http://www.vecernji.hr/vijesti/jure-simic-osumnjicen-ratni-zlocin-branit-ce-se-sa-slobode-clanak-215644>, (10. IV. 2014.).

⁷¹ 10.43. *Bjelovar - barutana u šumi Bedenik 29. rujna 1991.*, Izvršno vijeće Skupštine Općine Bjelovar – Odbor za obilježavanje žrtava Domovinskog rata, Bjelovar, 1992. Svjedočanstva hrvatskih vojnika koji su sudjelovali u opkoljavanju vojnog skladišta *Bedenik* vidi u: Vojno skladište „Bedenik“, rujna 1991., u: *Mi smo htjeli, Domovinski rat 1990. – 1995.*, n. dj., 320-329.

⁷² Mladen MEDAR, Posljedice napada na Bjelovar 29. rujna 1991. godine, *Bjelovarski zbornik*, Bjelovar, 3-4, 1994., 157. Vidi i: Goran JAKOVLJEVIĆ – Mladen MEDAR, Iz izvještaja Komisije za zaštitu spomenika kulture općine Bjelovar, *Muzejski vjesnik*, Kutina, god. XV, br. 15, 1992., 11-12.

⁷³ Isto. Vidi prve dane u Bjelovaru nakon 29. rujna 1991. u memoarima arheologa i povjesničara umjetnosti Mladena Medara. Mladen MEDAR, *Bjelovarski ratni tjedan. Dnevnički zapisi 1991.*, Grad Bjelovar: Bjelovar, 2012.

neposrednoj borbi izravnim pogocima onesposobljen veći broj oklopnih borbenih vozila.⁷⁴

Vojni plijen bio je impozantan: u vojarni *Božidar Adžija* preuzeto je 75 tenkova T-55, tri laka tenka PT 76, devet haubica 122 mm, četiri VBR-a *Plamen*, 77 borbenih vozila pješništva M-80, a iz vojnog skladišta na *Logoru* kompletno naoružanje Teritorijalne obrane općina bjelovarske regije koje je bilo oduzeto, naoružanje i oprema 1. partizanske brigade 28. partizanske divizije (između ostalog, oko 1.300 automatskih pušaka, puškomitraljeza i mitraljeza) te oko 100 kamiona raznih namjena i dr.⁷⁵ Većina zarobljenih oficira, mlađih oficira i vojnika Jugoslavenske narodne armije u vojarni ubrzo je razmijenjena za zarobljene pripadnike Hrvatske vojske. Razmjena je izvršena 14. studenog 1991. na mostu između Slavenskog i Bosanskog Šamca (granica Hrvatske i Bosne i Hercegovine), po principu *Svi za sve*, uz posredovanje Međunarodne organizacije Crveni križ.⁷⁶ Krizni je štab i kasnije sudjelovao pri razmjenama zarobljenika, prema naredbi Vlade RH. Tako je u Kamenskom kod Karlovca sredinom prosinca 1991. godine razmijenjeno 26 neprijateljskih vojnika iz Bjelovara za zarobljene pripadnike Hrvatske vojske, pri čemu je sudjelovao jedan predstavnik Kriznog štaba.⁷⁷

4. Djelovanje Kriznog štaba Bjelovar nakon oslobođenja grada 29. rujna 1991. do njegova ukidanja početkom 1992. godine

Nakon oslobođenja vojarne stigle su mnoge molbe od postrojbi Hrvatske vojske u vezi sa zauzetim oružjem. Zbog toga je 2. listopada 1991. intervenirao Glavni stožer Hrvatske vojske (GSHV) upućivanjem naredbe Kriznom štabu i Policijskoj upravi Bjelovarsko-bilogorske županije da zabrane svako neovlašteno i neorganizirano uzimanje oružja, streljiva i druge vojne opreme bez suglasnosti Glavnog stožera Hrvatske vojske.⁷⁸ No i kasnije je bilo molbi upućenih Kriznom štabu Bjelovar u vezi s dostavom oružja a da se nije konzultirao Glavni stožer Hrvatske vojske. Tako je 27.

⁷⁴ NAJMAN, DUJIĆ, POSILOVIĆ, n. dj., 107.

⁷⁵ Isto, 108.

⁷⁶ *Svi za sve*, *Bjelovarski list*, br. 46, 14. XI. 1991., 1. Negdje u to vrijeme minirani su poznati anti-fašistički spomenici kipara Vojina Bakića *Bjelovarac ili Poziv na ustanak*, koji se nalazio u Spomen-parku na Vojnoviću, i *Gudovčan*, spomenik stradalim Srbima koje su ustaške vlasti ubile 28. travnja 1941. Spomenik *Bjelovarac*, odnosno njegova replika, ponovno je postavljen na svoje mjesto 2010. godine. Inače, spomenik je Vojin Bakić napravio u spomen na svoju braću koja su poginula tijekom Drugoga svjetskog rata.

⁷⁷ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Vlada RH Kriznom štabu Bjelovar, 9. XII. 1991. U dokumentu vidi i popis 26 neprijateljskih vojnika koji su razmijenjeni.

⁷⁸ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, kl.: 8/91-01/01., ur. br.: 2103-12-01-91-1., Zapovijed jedinica osiguranja objekta JNA, Kriznom štabu Bjelovar, MUP-u Bjelovar, 2. X. 1991.

listopada 1991. upućena hitna molba zapovjednika obrane Vukovara dopukovnika Mile Dedakovića za dostavom granata raznih kalibara i pušaka te svih vrsta topova.⁷⁹

Preuzimanje bivših vojnih objekata Jugoslavenske narodne armije i Saveznog sekretarijata za narodnu obranu odlukom ministra obrane preuzeo je pomoćnik ministra. Krizni štab Bjelovar bio je dužan 10. listopada 1991. osnovati komisiju koja je zadužena za fizičko preuzimanje objekta i za poduzimanje svih potrebnih radnji za dovođenje objekta u minimalnu funkciju. Do tada se zabranjuje s bilo koje strane pristup tim objektima.⁸⁰ Dana 22. studenoga Krizni štab Bjelovar javlja Ministarstvu obrane da su objekti preuzeti. U vojarni *Božidar Adžija* preuzeta su 32 objekta, Dom Jugoslavenske narodne armije u središtu grada te skladište *Bedenik*, koje je potpuno uništeno. U objektu *Zvijerci* preuzeto je 10 objekata (5 stambenih, 1 akumulatorska stanica, 2 skladišta i 2 sanitarna čvora). U vojnom objektu *Sajmište* preuzeto je 14 objekata, među kojima barutana i benzinska pumpa.⁸¹

Kako bi se pomoglo Crvenom križu, Vlada RH poslala je 25. rujna 1991. obavijest regionalnom Kriznom štabu Bilogorsko-podravske regije da dostavlja podatke o prebjeglim vojnicima i onima koji su se predali organizacijama Crvenoga križa radi uspostavljanja kontakta s obiteljima.⁸²

Prema izvješću Općinskog Centra za zaštitu od požara podnesenom Kriznom štabu, vatrogasci su 29. i 30. rujna intervenirali na ukupno 20 požara u gradu, odnosno na 12 objekata. Pri gašenju požara sudjelovalo je 25 vatrogasaca i sedam vatrogasnih vozila. Na Visočini Matije Gupca ugašeno je pet požara, u Ulici Franje Stjepanovskog i Franje Gajskog po jedan požar, u Zagrebačkoj ulici tri požara te na zgradi Policijske uprave Bjelovarsko-bilogorske županije dva (garaža i tehnička intervencija ispumpavanja vode). Tijekom noći 29./30. rujna vatrogasci su još pet puta intervenirali. Treba spomenuti da su od jutarnjih sati 29. rujna 1991. bili spremni Vatrogasni centri u Koprivnici, Križevcima, Đurđevcima i Virovitici s ukupno sedam vatrogasnih vozila u slučaju potrebe za većom pomoći u gašenju požara na području Bjelovara.⁸³

⁷⁹ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, br. 8712/91., Zapovjedništvo OG Vukovar, Vinkovci, Županija Kriznom štabu Bjelovar, 27. X. 1991.

⁸⁰ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, kl.: 361-05/91-01/09., ur. br.: 512-07-91-1., Ministarstvo obrane RH Kriznom štabu Bjelovar, 10. X. 1991.

⁸¹ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Krizni štab Bjelovar Ministarstvu obrane, 22. XI. 1991., faks.

⁸² HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Ministarstvo obrane RH Kriznim štabovima u RH, 25. IX. 1991.

⁸³ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403., br.: 173/91., Općinski Centar za zaštitu od požara Bjelovar Kriznom štabu Bjelovar, 4. X. 1991. – izvješće.

Česte eksplozije i podmetnuti eksplozivi u Bjelovaru i nakon oslobođenja grada od opasnosti jugoslavenske vojske bila su česta pitanja novinara članovima Kriznog štaba Bjelovar, jer su te eksplozije silno uznemiravale građane grada. Stanislav Pavlič istaknuo je na konferenciji za novinare 26. studenoga 1991. da Krizni štab osuđuje „učestale eksplozije koje su prisutne gotovo svake noći u našem gradu. Iste čine ekstremni ljudi i to vjerojatno organizirani u jednu ili dvije grupe. Ova događanja koja su usmjerena na razaranje objekata građana srpske nacionalnosti osuđuju i mnogi građani hrvatske nacionalnosti u našem gradu.“ Čest izgovor za nepronalazjenje počinitelja bio je to što su pripadnici Ministarstva unutarnjih poslova u velikom broju angažirani na obrani domovine.⁸⁴ Tih teških ratnih dana u kasnu jesen 1991. godine srušeni su na području grada i neposredne okolice od nepoznatih počinitelja anti-fašistički spomenici poznatog svjetskog kipara bjelovarčanina Vojina Bakića, spomenik „Strijeljanim omladincima“ (popularni Bjelovarac) te spomenik zvan „Gudovčan“ koji je podignut u spomen ustaškog zločina u Drugom svjetskom ratu.⁸⁵ Povodom takvih slučajeva koji su se događali i na okupiranom i na područjima koja nisu bila obuhvaćena ratnim djelovanjem Vlada Republike Hrvatske je 14. siječnja 1992. godine pozvala na razgovor predsjednike izvršnih vijeća i općina te povjerenike Vlade za pojedine općine te im ukazala na hitno rješavanje tih problema.⁸⁶

Motivacija i moral snaga Zbora narodne garde za obranu Bjelovara i bjelovarske regije bili su maksimalni, ali je ponekad između pojedinih dijelova oružanih snaga znalo doći do nesporazuma o pitanju ovlasti i koordinacije djelovanja (MUP – ZNG). Većinom se radilo o nedozvoljenom ponašanju pojedinih pripadnika Zbora narodne garde. Policijska uprava Bjelovar o tim je slabostima obavještavala Krizni štab Bjelovar, uz napomenu da će „zbog ovakvih i sličnih događaja od strane naoružanih formacija, ili samih građana, Policijska uprava Bjelovar energično postupati, te poduzimati preventivne i represivne mjere“. Primjerice, na nedozvoljeno ponašanje pripadnika Zbora narodne garde na Kvaternikovu trgu, koja je pri povratku iz Pakraca u grad 22. listopada 1991. godine ispaljivala rafale na glavnom gradskom trgu, policija je brzo intervenirala, ali nije uspjela saznati imena počinitelja, te je Krizni štab Bjelovar zamoljen za suradnju kod otkrivanja tog incidenta.⁸⁷ Ažurnost policije potaknulo je izvješće Istražnog odjela Okružnog suda u Bjelovaru (istražni sudac

⁸⁴ Zapisnik konferencije za tisak predstavnika Skupštine Općine Bjelovar, Kriznog štaba Općine Bjelovar i predstavnika Operativne zone Bjelovar, 26. XI. 1991. – Kopija dokumenta u posjedu autora. Vidi i: Ponovno eksplozije, *Bjelovarski list*, br. 32, 8. VIII. 1991., 2.

⁸⁵ Darko BEKIĆ, Vojin Bakić. Biografija ili kratka povijest kipsoslavije, Profil Zagreb, 2006., 223.

⁸⁶ Darko BEKIĆ, n. dj., 223. Spomenik Vojina Bakića „Bjelovarac“ obnovljen i vraćen 8. prosinca 2010. godine

⁸⁷ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403., ur. br.: 511-02-03-8567/91., Policijska uprava Bjelovar Kriznom štabu Bjelovar, 25. X. 1991.

Anton Jelić) u kojem se upozorava policiju i Krizni štab Bjelovar da mnogi naoružani pripadnici Zbora narodne garde, policije i Teritorijalne obrane posjećuju lokale u kojima konzumiraju velike količine alkohola, što rezultira neprestanom pucnjavom koja „uznemirava građane“. U izvješću se konstatira da uopće ne postoji kontrola nošenja oružja te koliko oružja može imati pojedinac, odnosno da na mnogim skupovima sudjeluju naoružane osobe. Također se predlaže da se razmotri služba seoskih straža koje uzrokuju najviše problema. Hitno treba ograničiti rad ugostiteljskih lokala jer neki rade do 3 ili 4 sata ujutro, pri čemu stradavaju ljudi u pucnjava ispred lokala, kao što je stradao Milan-Srećko Urbanek iz Klokočevca. Također treba spriječiti namjernu zlouporabu oružja jer „zbog svega toga pošto imade dosta žrtvi, a zbog veće količine oružja kod građana i nastale jesenske berbe, može se očekivati više žrtava“ te treba zbog toga poduzeti hitne i djelotvornije mjere.⁸⁸ Iako je još početkom rujna Krizni štab reagirao na takve pojave zahtjevom Zbora narodne garde da se pojačaju ophodnje Vojne policije na bjelovarskom području i prijetnjom da će se za svaku bezrazložnu upotrebu vatrenog oružja ono odmah oduzimati, ipak se ponavljalo stanje nereda i nediscipline.⁸⁹

Krizni štab počeo je raditi na logističkim pripremama za opskrbu jedinica Hrvatske vojske koje su se pripremale za odlazak na bojište u istočnu Slavoniju. Operativna zona Bjelovar uputila je zahtjev Kriznom štabu 16. listopada 1991. da se za potrebe jedinica Zbora narodne garde, „glede narastanja i veličine jedinica za izvršenje planiranih zadataka“, treba nabaviti 3.000 kompleta zimske opreme.⁹⁰ Logističku potporu, prihvatilište i prehranu Krizni je štab organizirao i za 400 prognanih građana Iloka 18. listopada 1991. godine koji su privremeni smještaj našli u Bjelovaru.⁹¹ Krajem listopada 1991. u Kriznom štabu Mjesne zajednice Nova Rača dolazilo je do problema neodazivanja na dežurstva na određenim točkama ili zonama, pri čemu je izgovor često bio u tome, s obzirom na činjenicu da su to većinom bila noćna dežurstva, nesposobnost rada na radnom mjestu ili sezonski rad na poljoprivredi.⁹²

⁸⁸ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Okružni sud Bjelovar – istražni odjel Kriznom štabu Bjelovar, KIR-I-400/91., 12. X. 1991. Za krivična djela će svi odgovarati, *Bjelovarski list*, br. 43, 24. X. 1991., 2.

⁸⁹ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Prijedlozi Kriznom štabu općine Bjelovar, bez datuma.

⁹⁰ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, op. br.: 229., Zapovjedništvo OZ HV Bjelovar kriznom štabu Bjelovar, 16. X. 1991.

⁹¹ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, kl.: 800-01/91-01/08., ur. br.: 5030101-91-43., Vlada RH Kriznom štabu Bjelovar, 17. X. 1991. Dočekani prognani Iločani, *Bjelovarski list*, br. 43., 24. X. 1991., 1.

⁹² HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Krizni štab MZ Nova Rača Kriznom štabu Bjelovar, 7. XI. 1991.

Nakon oslobađanja okupiranih područja u zapadnoj Slavoniji zapovjednik OZ-a Bjelovar brigadir Miroslav Jezerčić tražio je od kriznih štabova na širem području da pojačaju epizootiološku situaciju na terenu, odnosno da obave dezinfekcija objekata i zemljišta te da na neškodljiv način uklone lešina životinja i drugog zaraznog materijala kako bi se otklonila žarišta zaraze i bolesti. Isto se tako zahtijeva zbrinjavanje bolesne i povrijeđene stoke te očuvanje stočnog fonda i stočarske proizvodnje.⁹³ Uskoro je Krizni štab Grubišno Polje uputio zahtjev poduzeću 5. maj iz Bjelovara da evakuira stoku, svinje i ovce iz napuštenih srpskih sela u općini. Bilo je procijenjeno da je na tom području ostalo 1.200 krava i junadi, 1.000 ovaca i 2.000 svinja. Poduzeće 5. maj moli Krizni štab Bjelovar da joj pomogne u organiziranju uspješnog spašavanja stoke tako što će narediti angažiranje kamiona i ljudi iz *Koopexsporta*, *Sirele*, Poljoprivredne zajednice (PZ) Rovišće, Poljoprivredne zajednice Veliko Trojstvo i Veterinarske stanice Bjelovar da im pomognu.⁹⁴

Radi osiguravanja humanitarne pomoći građanima Bjelovara i šireg područja te majkama ročnih vojnika u Jugoslavenskoj narodnoj armiji, Krizni štab Bjelovar uspostavio je suradnju s raznim humanitarnim udrugama, poput *Lanca solidarnosti* pri Ministarstvu rada, socijalne skrbi i obitelji koji je vodila Ivana Trconić, pododbora *Bedema ljubavi* u Bjelovaru što ga je vodila predsjednica Mirjane Šestak i drugih te im u tome pomagao.⁹⁵ Početkom prosinca 1991. Krizni štab donosi odluku da se Školsko-sportska dvorana *Gustav Perl Benda* pretvori u prihvatni centar vojnih obveznika i obveznika radne obveze iz ratom ugroženih područja.⁹⁶ Tijekom prosinca 1991. na molbu zapovjednika 105. brigade Stjepana Ivanića, koja se nalazila na području istočne Slavonije, predstavnici Kriznog štaba Bjelovar imali su dužnost držati posmrtno govore poginulim vojnicima Hrvatske vojske. To je vidljivo iz Ivanićeva pisma upućena predsjedniku Kriznog štaba Bjelovar Juri Šimiću: „Molimo Vas i obavezujemo, jer to je vaša i naša dužnost i obaveza.“⁹⁷

Odluka predsjednika Republike Hrvatske od 30. rujna 1991. o ustrojavanju zapovjedništava operativnih zona (OZ) Osijek, Bjelovar, Zagreb, Karlovac, Rijeka i Split provodi se od 15. listopada 1991., a sveukupna organizacija dopunjena je u veljači

⁹³ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, op. br.: 926-2., Zapovjedništvo OZ Bjelovar kriznim štabovima općine, 11. XI. 1991. – Predmet: Asanacija terena

⁹⁴ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, 5. maj – OOK Kooperacija Bjelovar kriznom štabu Bjelovar, 6. XI. 1991. Osiguranje smještaja i opskrbe prognanih stanovnika Iloka.

⁹⁵ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, *Bedem ljubavi* – pokret majki za mir, pododbor Bjelovar, 26. XI. 1991. *Lanac solidarnosti*, *Bjelovarski list*, br. 47, 21. XI. 1991., 2.

⁹⁶ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, kl.: 801-02/91-01/1, ur. br.: 2103-02-05-91-1., Odluka o prihvatnom centru u Bjelovaru, 4. XII. 1991.

⁹⁷ HR-DABJ, KŠOB (1991. – 1992.), fond 403, Pismo Stjepana Ivanića zapovjednika 105. brigade Kriznom štabu Bjelovar, 9. XII. 1991.

1992. ustrojem sektora Zadar i Dubrovnik. Stvaranjem operativnih zona i sektora manji vojni sastavi uspješnije se povezuju, a olakšava se zapovijedanje i nadzor na nacionalnoj razini te na lokalnim razinama. S lokalne obrane prešlo se na obranu širih zona i smjerova. Dotadašnji krizni štabovi ispunili su svoju zadaću i izgubili pravo zapovijedanja, odnosno postali su stožeri civilne vlasti sa zadaćom da provode najšire obrambene pripreme, da vode regrutno-mobilizacijske poslove i da pružaju logističku potporu vojsci i građanima. Odlukom predsjednika RH od 17. ožujka 1992., prekinut je rad kriznih štabova na području Republike Hrvatske.⁹⁸

War Crisis Headquarters Bjelovar in the Homeland War (1991–1992)

Summary

Based on scarce archival material, press material and literature, the author attempts to present the organisation and operation of the Crisis Headquarters Bjelovar during 1991 and at the beginning of 1992 in wartime circumstances, during the armed conflict the Republic of Croatia was forced to fight against the units of the Yugoslav National Army and rebel Serbs. By the decision of the Crisis Headquarters of the Republic of Croatia, a number of crisis headquarters were formed throughout Croatia as a sort of hybrid bodies, the task of which was to harmonise military and civil efforts, as well as the logistic support, with the efforts of Croatian people aimed at liberating Croatia from the Great-Serbian aggression.

Keywords: Crisis Headquarters Bjelovar; Bjelovar; Bilogora–Podravina Area; Yugoslav National Army (JNA); Croatian National Guard (Zbor narodne garde – ZNG); rebel Serbs.

Željko Karaula
Poslijediplomski studij povijesti
Hrvatski studiji, Borongajska cesta 83 d, 10 000 Zagreb
karaula1980@gmail.com

⁹⁸ *Narodne novine*, 20. III. 1992., Odluka o prestanku važenja Odluke o kriznim štabovima.

